

Utlåtande 2009:189 RVII (Dnr 329-1922/2009)

Riktlinjer för kontroll av försäljning av receptfria läkemedel i detaljhandeln

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande

1. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden ska ansvara för kontroll av försäljning av receptfria läkemedel i detaljhandeln från och med den 1 november 2009.
2. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens förslag till ”Riktlinjer för kontroll av försäljning av receptfria läkemedel i dagligvaruhandeln” godkänns.
3. Taxa gällande kontroll av försäljning av receptfria läkemedel fastställs, från och med 1 november 2009, till den av socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens föreslagna nivån.
4. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att revidera gällande reglemente för socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden i enlighet med detta utlåtande.

Föredragande borgarrådet Ulf Kristersson anför följande.

Ärendet

Den 1 november 2009 träder en ny lag i kraft, *lag om handel med vissa receptfria läkemedel*. Den nya lagen innebär att även andra receptfria läkemedel än nikotinläkemedel, till exempel läkemedel mot värk och feber, hudkrämer och allergiläkemedel, kommer att få säljas i detaljhandeln. De läkemedel som kommer att tillhandahållas i detaljhandeln får dock inte säljas till den som är under 18 år. Beslut om vilka läkemedel som får säljas i detaljhandeln fattas av

Läkemedelsverket som i sin tur ska meddela kommunen om vilka näringsidkare som tillhandahåller dessa läkemedel.

Kommunen får genom den nya lagen ett utökat tillsynsansvar vilket innebär att den kommun där detaljhandel med receptfria läkemedel bedrivs ska kontrollera att lagen och de föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen efterlevs. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden ansvarar idag för kontrollen vid försäljning av receptfria nikotinläkemedel. Riktlinjerna för det gemensamma ärendehanteringssystemet för tillsyn OL2 föreslås utökas till att även omfatta registrering av anmälningar från Läkemedelsverket av de handlare som säljer receptfria läkemedel. Registreringen föreslås göras av socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen och föreslås i övrigt följa riktlinjerna som beslutades av kommunfullmäktige den 6 mars 2006.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, Bromma stadsdelsnämnd, Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd och Norrmalms stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret anser att en samlad kompetens på området ger förutsättningar för en kostnadseffektiv organisation och har därför ingenting att invända mot förslaget om att socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden ska ansvara för tillsyn av försäljning av receptfria läkemedel.

Bromma stadsdelsnämnd anser att kontrollen av försäljning av läkemedel omfattar betydligt mer än upprätthållande av åldersgränsen varför kontrollen bäst utförs av personal som har specialistkompetens inom området och att uppgiften bör organiseras under socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd anser att det är rimligt att kontrollarbetet bäst utförs av specialiserad personal placerad inom socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen.

Kungsholmens stadsdelsnämnd har ingenting att invända mot förslaget om att socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden ansvarar för tillsynen.

Norrmalms stadsdelsnämnd har ingenting att invända mot förslaget.

Mina synpunkter

Vi välkomnar möjligheten för stockholmarna att från och med 1 november 2009 ges möjligheten att köpa vissa mediciner vid fler inköpsställen. Det nya ansvar som åläggs kommunerna i och med den nya lagstiftningen om handel med vissa receptfria läkemedel är i stort sett identiskt med det tillsynsansvar

som finns vad gäller försäljning av nikotinläkemedel. Det tillsynsansvaret ligger idag under socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden. Jag föreslår därför i enlighet med socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens förslag att riktlinjerna för det gemensamma ärendehanteringssystemet OL2 utökas till att även omfatta registrering av anmälningar från Läke-medelsverket av de handlare som säljer receptfria läkemedel samt att registrering hanteras av socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen. Förslaget innebär även att varje försäljningsställe som har anmält försäljning av receptfria läkemedel ska få minst ett årligt kontrollbesök samt reglerar vad förvaltningens personal ska göra vid kontrollbesök.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Riktlinjer för kontroll av försäljning av receptfria läkemedel i detaljhandeln

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden *Roger Mogert* (s) och *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Vi är emot avregleringen av apoteksmarknaden. Vi tror att det i konsumenthänseende är betydligt bättre och säkrare att även receptfria läkemedel enbart säljs på apotek med utbildad personal. Vi har svårt att se hur kommunen ska kunna säkerställa att den som bedriver detaljhandel med receptfria läkemedel har information om var konsumenten kan få farmaceutisk rådgivning.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande

1. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden ska ansvara för kontroll av försäljning av receptfria läkemedel i detaljhandeln från och med den 1 november 2009.
2. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens förslag till ”Riktlinjer för kontroll av försäljning av receptfria läkemedel i dagligvaruhandeln” godkänns.
3. Taxa gällande kontroll av försäljning av receptfria läkemedel fastställs, från och med 1 november 2009, till den av socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens föreslagna nivå.

4. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att revidera gällande reglemente för socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden i enlighet med detta utlåtande.

Stockholm den 18 november 2009

På kommunstyrelsens vägnar:
ANN-KATRIN ÅSLUND

Ulf Kristersson

Ylva Tengblad

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet *Roger Mogert, Malte Sigemalm, Mirja Rähä Järvinen, Teres Lindberg* (alla s) och borgarrådet *Ann-Margarethe Livh* (v) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (s) och (v) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Den 1 november 2009 träder en ny lag i kraft, *lag om handel med vissa receptfria läkemedel*. Den nya lagen innebär att även andra receptfria läkemedel än nikotinläkemedel, till exempel läkemedel mot värk och feber, hudkrämer och allergiläkemedel, kommer att få säljas i detaljhandeln. De läkemedel som kommer att tillhandahållas i detaljhandeln får dock inte säljas till den som är under 18 år. Beslut om vilka läkemedel som får säljas i detaljhandeln fattas av Läkemedelsverket som i sin tur ska meddela kommunen om vilka näringsidkare som tillhandahåller dessa läkemedel.

Kommunen får genom den nya lagen ett utökat tillsynsansvar vilket innebär att den kommun där detaljhandel med receptfria läkemedel bedrivs ska kontrollera att lagen och de föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen efterlevs. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden ansvarar idag för kontrollen vid försäljning av receptfria nikotinläkemedel. Riktlinjerna för det gemensamma ärendehanteringssystemet för tillsyn OL2 föreslås utökas till att även omfatta registrering av anmälningar från Läkemedelsverket av de handlare som säljer receptfria läkemedel. Registreringen föreslås göras av socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden och föreslås i övrigt följa riktlinjerna som beslutades av kommunfullmäktige den 6 mars 2006.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 september 2009 att godkänna nya riktlinjer för kontroll av försäljning av handeln med receptfria läkemedel i detaljhandeln.

Särskilt uttalande gjordes av Karin Rågsjö (v) och Abdo Goriya m.fl. (s), *bilaga 1*.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 1 september 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Kommunfullmäktige har 2008-12-01 givit socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden uppdraget att svara för tillsynen över försäljningen av receptfria nikotinläkemedel. Runt 300 försäljningsställen finns för närvarande registrerade i Stockholm. Förvaltningen har under 2009 besökt flertalet av försäljningsställena och har fokuserat på att i dialog med handlarna säkra efterlevnaden av gällande lagstiftning. Stor vikt har lagts vid information och rådgivning. Verksamheten är fortfarande i ett uppbyggnadsskede.

Dock kan konstateras att det förhållningssätt förvaltningen valt ha tagits emot positivt av handlarna. Det tillkommande åtagandet för staden, att från och med 2009-11-01 utöva kontroll över försäljningen av receptfria läkemedel, är i stort identiskt med uppdraget att ha tillsyn över receptfria nikotinläkemedel. Förvaltningen anser därför att socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden bör få ansvaret även för det tillkommande åtagandet och därmed svara för stadens uppgifter enligt lagen om handel med vissa receptfria läkemedel. Flera skäl talar, enligt förvaltningens mening, för en sådan ordning. Kompetensen samlas i en förvaltning och förutsättningar skapas för en kostnads-effektiv organisation. Vidare underlättas kontakterna med Läkemedelsverket av att en förvaltning i staden utgör kontaktyta. Dessutom lägger en samlad handläggning grund för ett enhetligt förhållningssätt gentemot försäljningsställena i staden.

Sammanfattningsvis innebär det föreslagna åtagandet följande:

- Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden ansvarar för den kommunala kontrollen av receptfria läkemedel. I denna uppgift ingår att kontrollera försäljningen i butiker och att föra dialog med Läkemedelsverket. Nämnden sammanfattar årligen i årsredovisning hur kontrollfunktionen genomförts.

- Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden har ansvaret från och med 2009-11-01.
- Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden har tillsynsansvaret för receptfria nikotinläkemedel som försäljs på serveringsställen med serveringstillstånd.
- Registrering av försäljningsställen sker efter anmälan från Läkemedelsverket i OL2 eller AlkT (administrativt stöd för alkoholtillstånd).

Förslag på kontrollavgift

Kommunfullmäktige har tidigare fastställt avgiften för kontroll av försäljning av receptfria nikotinläkemedel och förvaltningen menar att avgiften för det nya åtagandet bör vara detsamma.

För de försäljningsställen som enbart säljer receptfria läkemedel föreslås således kontrollavgiften vara 1 500 kronor per år. Denna kostnad ska täcka administration och minst ett kontrollbesök per år. Administrationen består av registrering i OL2, hantering av underrättelse från Läkemedelsverket och att framställa och sända ut information till försäljningsställena samt utskick av kontrollavgiften.

För de butiker som även anmält försäljning av folköl och/eller tobak föreslås kontrollavgiften uppgå till 1000 kronor per år.

För innehavare av serveringstillstånd som säljer receptfria nikotinläkemedel föreslås samma ordning som idag d.v.s. att tillsynen bekostas med den tillsynsavgift som tillståndshavaren erlägger. Tillståndshavaren betalar idag ingen extra avgift för tobaksförsäljningen.

Kontrollavgiften föreslås debiteras en gång per år.

Förslag på riktlinjer från och med 2009-11-01

Riktlinjerna för det gemensamma ärendehanteringssystemet för tillsyn OL2, utökas till att även omfatta registrering av anmälningar från Läkemedelsverket av de handlare som säljer receptfria läkemedel. Registreringen sker av Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen och i övrigt följer registreringen riktlinjerna som beslutades av kommunfullmäktige 2006-03-06.

Varje försäljningsställe som har anmält försäljning av receptfria läkemedel ska få minst ett årligt kontrollbesök.

Kontrollbesöket registreras i OL 2 senast inom en vecka. Vid kontrollbesöket ska förvaltningens personal:

- Vid behov informera om bestämmelser i lag och föreskrift samt kontrollavgiften.
- Försäkra sig om att försäljningsställe har ett egenkontrollprogram som är anpassat efter verksamhetens behov och förutsättningar.
- Försäkra sig om att det på försäljningsstället finns minst en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut receptfria läkemedel till den som inte har fyllt 18 år.
- Försäkra sig om att det är anmäld näringsidkare som även bedriver försäljning av receptfria läkemedel.
- Försäkra sig om att de läkemedel som säljs på försäljningsstället är tillåtna för försäljning i detaljhandeln.
- Försäkra sig att det finns rutiner på försäljningsstället för hur och var konsumenten ska få farmaceutisk rådgivning vid behov.
- Informera om att uppgifter om konstaterade brister kommer att lämnas vidare till läkemedelsverket.
- Personalen ska kunna styrka sin behörighet att utöva kontrollen (tjänstekort).
- Kontrollbesöket ska dokumenteras.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, Bromma stadsdelsnämnd, Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd och Norrmalms stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 8 oktober 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Kommunens ansvar i enlighet med den nya lagstiftningen (2009:730) om handel med vissa receptfria läkemedel är i stort identiskt med det tillsynsansvar som finns vad gäller försäljning av nikotinläkemedel. Stadsledningskontoret har därför inget att invända mot förslaget om att socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden ska ansvara för tillsyn av försäljning av receptfria läkemedel. Stadsledningskontoret anser, som också framhålls i socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens beslut, att en samlad kompetens på området ger förutsättningar för en kostnadseffektiv organisation. Vidare underlättas kontakterna med Läkemedelsverket när enbart en nämnd i staden utgör kontaktyta. En samlad handläggning lägger dessutom grunden för ett enhetligt förhållningssätt gentemot försäljningsställen i staden.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden föreslår en avgift på 1 000 kronor per år för de försäljningsställen som redan nu säljer folköl och/eller tobak. För de som enbart

säljer läkemedel föreslås en avgift på 1 500 kronor per år. Avgiften ska täcka administrativa kostnader samt kostnaden för minst ett kontrollbesök per år. För innehavare av serveringsställen med tillstånd att servera alkohol och som säljer receptfria nikotinläkemedel föreslås ingen ändring av tillsynsavgiften. Stadsledningskontoret anser att denna taxa är rimlig och föreslår att avgiften gäller från och med 1 november 2009.

Stadsledningskontoret anser sammanfattningsvis att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att besluta om att Social- och arbetsmarknadsnämnden ska ansvara för den kommunala kontrollen av receptfria läkemedel. I uppgiften ingår att kontrollera försäljningen i butiker och att föra dialog med Läkemedelsverket. Nämnden ska årligen i årsredovisningen sammanfatta hur kontrollfunktionen genomförs. Registrering av försäljningsställen ska ske efter anmälan från Läkemedelsverket i OL2 eller AlkT (administrativt stöd för alkoholtillstånd).

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden föreslås också ha tillsynsansvaret för receptfria nikotinläkemedel som säljs på serveringsställen med serveringstillstånd. Vidare föreslår stadsledningskontoret kommunstyrelsen att kommunfullmäktige godkänner förslag till ”Riktlinjer för kontroll av försäljning av receptfria läkemedel i dagligvaruhandeln” samt att taxa gällande kontroll av försäljning av receptfria läkemedel fastställs, från och med 1 november 2009. Slutligen föreslås att gällande reglementen revideras utifrån föreslagna riktlinjer för kontroll av försäljning av receptfria läkemedel i detaljhandeln.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2009 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 september 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen kan se vinster med socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens förslag till riktlinjer för kontroll av försäljning av receptfria läkemedel i detaljhandeln i Stockholms stad. Stadsdelsnämnderna i Stockholm ansvarar i nuläget för tillsyn av folköls- och tobaksförsäljning undantaget serveringsställen med serveringstillstånd. Samma åldersregler gäller för försäljning av tobak, folköl och receptfria läkemedel i detaljhandel. Vissa försäljningsställen som säljer receptfria nikotinläkemedel säljer också folköl och/eller tobak. Detta kan eventuellt tala för att ansvaret för kontrollen av receptfria läkemedel skulle läggas på stadsdelsnämnderna.

Syftet med tillsyn över tobaks- och folkölsförsäljning är att se till att åldersgränsen upprätthålls så att inte minderåriga får tillgång till tobak och folköl. Kontrollen av försäljning av receptfria läkemedel omfattar betydligt mer än upprätthållande av åldersgränsen. Det kommer därför att krävas speciell kompetens för utövandet av kontroll av försäljning av receptfria läkemedel, vilket kan bli svårt att upprätthålla på stadsdelsnivå. Förvaltningen anser därför att kontrollarbetet bäst utförs av personal

som har specialkompetens inom området och att uppgiften bör vara organiserad under Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 15 oktober 2009 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 15 oktober 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen förstår vinsten med socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens förslag till riktlinjer för kontroll av försäljning av receptfria läkemedel i detaljhandel i Stockholms stad. Stadsdelsnämnderna i Stockholm ansvarar för tillsynen över folköls och tobaksförsäljningen utom då det handlar om restauranger med serveringstillstånd. Samma åldersregler gäller för försäljning av tobak, folköl och receptfria läkemedel i detaljhandel. Försäljningsställen för receptfria läkemedel sammanfaller ibland med dem som redan idag säljer folköl eller tobak. Dessa omständigheter skulle kunna tala för att lägga ansvaret för kontrollen på stadsdelsnämnderna.

Syftet med tillsynen över tobaks och folkölsförsäljningen är att tillse att åldersgränsen upprätthålls så att inte minderåriga får tillgång till tobak eller folköl. Kontrollen av försäljning av receptfria läkemedel omfattar betydligt mer än upprätthållande av åldersgränsen. Den speciella kompetens som krävs för kontrollen över försäljningen av receptfria läkemedel torde bli svår att upprätthålla på stadsdelsnämnds nivå och den rimliga slutsatsen är att kontrollarbetet bäst utförs av därtill specialiserad personal placerade inom Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen. Samma resonemang låg till grund för att tillsynen över försäljningen av nikotinläkemedel sedan 1 mars 2008 handhas av Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2009 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Reservation anfördes av Håkan Wahlén m.fl. (s), Reijo Kittilä (v) och Ingerd Akselsson Le Douaron (mp), *bilaga 1*.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 5 oktober 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Som framgår av förslaget ansvarar socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden idag för tillsyn över försäljningen av receptfria nikotinläkemedel. Kommunens ansvar i enlighet med den nya lagstiftningen är i stort identiskt med det tillsynsansvar som finns vad gäller försäljning av nikotinläkemedel.

Förvaltningen har därför inget att invända mot förslaget om att socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden även ska ansvara för tillsyn över försäljning av receptfria läkemedel. Som framhålls i socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande samlas därmed kompetensen på området och förutsättningar skapas för en kostnadseffektiv organisation.

Förvaltningen har heller inget att invända mot förslaget till avgifter för de näringsidkare som kommer att tillhandahålla receptfria läkemedel.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 15 oktober 2009 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 september 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Som framgår av förslaget ansvarar socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden idag för tillsyn över försäljningen av receptfria nikotinläkemedel. Kommunens ansvar i enlighet med den nya lagstiftningen är i stort identiskt med det tillsynsansvar som finns vad gäller försäljning av nikotinläkemedel.

Förvaltningen har därför inget att invända mot förslaget om att socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden även ska ansvara för tillsyn över försäljning av receptfria läkemedel. Som framhålls i socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande samlas därmed kompetensen på området och förutsättningar skapas för en kostnadseffektiv organisation.

Förvaltningen har heller inget att invända mot förslaget till avgifter för de näringsidkare som kommer att tillhandahålla receptfria läkemedel.

RESERVATIONER M.M.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Karin Rågsjö (v) och Abdo Goriya m.fl. (s) enligt följande

Vi är emot avregleringen av apoteksmarknaden. Vi tror att det i konsumenthänseende är betydligt bättre och säkrare att även receptfria läkemedel enbart säljs på apotek med utbildad personal. Vi har svårt att se hur kommunen ska kunna säkerställa att den som bedriver detaljhandel med receptfria läkemedel har information om var konsumenten kan få farmaceutisk rådgivning.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Håkan Wahlén m.fl. (s), Reijo Kittilä (v) och Ingerd Akselsson Le Douaron (mp) enligt följande

Stadsdelsnämnderna har den bästa kännedomen om de lokala förhållandena i sin egen stadsdel. Vi vill ge stadsdelsnämnderna ett utökat ansvar i frågor där denna lokalkännedom är till fördel för det aktuella uppdraget. Varje enskild stadsdelsförvaltning i Stockholms stad bör ansvara för tillsynen av försäljningen av receptfria läkemedel inom detaljhanden inom sitt geografiska område. Vi har tidigare framfört att tobaks- och folkölstillsynen samt tillsynen av handeln med nikotinläkemedel ska vara varje stadsdelsnämnds ansvar. Dessa olika tillsynsuppdrag kan varje stadsdelsförvaltning effektivt samordna.